

Luontoselvitys Kolmikantajärven ranta-asemakaavaa varten

Niina Sankari

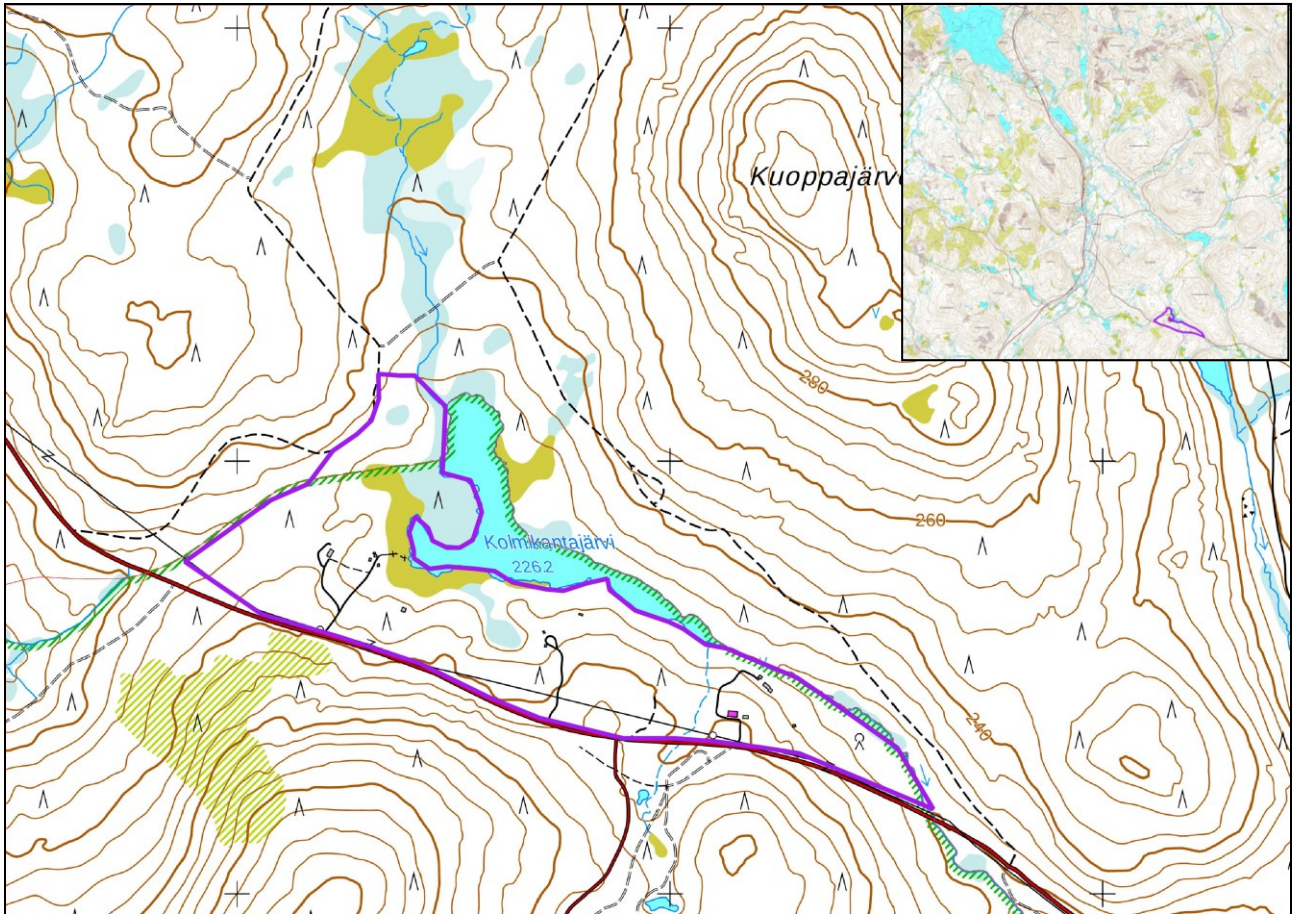
FM, Biologi

Luontoselvitys Kangas Oy

02.09.2019

1 Tausta ja tavoite

Tämä luontoselvitys on laadittu Inarin Kolmikantajärven rannalla sijaitsevalle kiinteistölle. Kolmikantajärvi sijaitsee 12 kilometriä etelä-lounaaseen Törmäsen kylästä. Suunnittelualue sijaitsee kolmisen kilometriä E 75 tietä itään päin. Työn tilaaja on Seitap Oy. Kolmikantajärvellä on olemassa yleiskaava, mutta nyt alueelle laaditaan tarkempi asemakaava. Kuvassa 1 inventointialue on rajattu violetilla.

Kuva 1 Inventointialue esitetty kartalla violetina rajauksena. (Taustakartta © Maamittauslaitos 2019)

Selvitystä varten pyydettiin tiedot uhanalaisesta lajistosta Lapin ELY-keskukselta (Hertan Eliölajit –rekisteri). Tietopyyntöön vastattiin 11.6.2019 Kaisa Puolamaan toimesta. Alueella ei ole tiedossa aiempaa uhanalaista lajistoa. Metsonmäennysojasta on etsitty raakkuja, mutta niitä ei ole löydetty (ELY-lausunto). Luonnontieteellisen keskuksen ylläpitämältä Lajitietokeskuksen internet sivustolta tarkistettiin alueella havaitut lajit (Suomen lajitietokeskus 2019). Ainoa lajihavainto on isoulpukasta vuodelta 1974. Ilmakuvasta ja peruskartalta arvioitiin etukäteen mahdollisia arvokkaita kohteita. Maastotyöt alueella tehtiin 24.6.2019.

2 Luontokohteiden arvottaminen

Maastokartoituksessa huomioitiin seuraavat luontoarvot, joilla on laissa määriteltyä suojellusta arvoa. Lisäksi huomioitiin luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa arvioituja luontotyyppisiä, joista kaikilla ei kuitenkaan ole suojelustatusta.

2.1 Luonnonsuojelulain 29 §:n mukaiset suojellut luontotyypit

Luonnonsuojelulain 29 §:ssä on lueteltu suojellut luontotyypit, jotka esiintyvät yleensä pienialaisina vain tietyillä alueilla. Luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa, niin että luontotyyppin ominaispiirteiden säilyminen vaarantuu. Näitä luontotyyppisiä ovat:

- Luontaisesti syntyneet, merkittäviltä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
- Pähkinäpensaslehdot

- Tervaleppäkorvet
- Luonnontilaiset hiekkarannat
- Merenrantaniityt
- Puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit
- Katajakedot
- Lehdesniityt
- Avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät

2.2 Metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt

Metsälain 10 §:ssä kuvataan erityisen tärkeät elinympäristöt. Lakikohteen edellytykset ovat, että kohde on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen, ympäristöstään selvästi erottuva ja pienialainen (muutamasta aarista hehtaariin). Näiden elinympäristöjen hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. Metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat:

- Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömät lähiympäristöt
- Suoelinympäristöt, joiden yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
 - lehto- ja ruohokorvet
 - yhtenäiset metsäkorte- ja muurainkorvet
 - letot
 - vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot
 - luhdet
- Rehevät lehtolaikut
- Kangasmetsäsaarekkeet
- Rotkot ja kurut
- Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät
- Hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot

2.3 Vesilain 11 §:n mukaiset vesistöt

Vesilain 11 §:n mukaan luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen taikka muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevan noron tai enintään yhden hehtaarin suuruisen lammen tai järven luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

2.4 Uhanalaiset luontotyytit

Inventointialueelta kartoitettiin Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin tulosten (LUTU) mukaiset Pohjois-Suomen uhanalaiset luontotyytit eli seuraavat uhanalaistasot on huomioitu CR (äärimmäisen uhanalainen), EN (erittäin uhanalainen) ja VU (vaarantunut) sekä DD (puutteellisesti tunnettu). Uhanalaisia luontotyyttejä ovat esimerkiksi eräät lettoluontotyytit, perinnebiotoopit ja tulvaniityt. Puutteellisesti tunnettuja luontotyyttejä ovat mm. arokosteikot.

2.5 Uhanalaiset kasvi- ja eliölajit

Lisäksi lajikohtaisia suojelumääräyksiä koskien kartoitettiin seuraavat:

- Uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien kasvi- ja eliölajien esiintymät (LSL 46 § ja 47 §)
 - Luonnonsuojelulain mukaiset rauhoitetut kasvit, uhanalaiset lajit ja erityisesti suojeltavat lajit
 - Luontodirektiivin II ja IV (a) tarkoittamien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikat sekä lintudirektiivin liitteen I lajit
- Suomen vastuulajit

3 Luontoselvitys

Kartoituskohteen kallioperä on granaatti-kordieriittigneissistä. Maaperä koostuu sora- ja hiekkamoreenista. Eliömaantieteellisessä aluejaossa kohde kuuluu pohjoisboreaaliseen Metsä-Lapin metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen ja suokasvillisuudeltaan Metsä-Lapin aapasoihin. Kartoitusalue ei sijaitse pohjavesialueella eikä siellä ole muinaismuistokohteita. (Paikkatietoikkuna 2019.)

Kolmikantajärven pohjoisreunalla on suojametsäalueen raja. Suojametsäalueilla tulee noudattaa erityistä varovaisuutta metsänkäsittelytoimissa (Valtioneuvoston päätös suojametsistä 844/1998).

3.1 Yleiskuvaus

Kartoitusalueen metsämaat ovat kuivaa ja kuivahkoa kangasta, jonka mäntyvaltainen puusto on suurimmaksi osaksi harvennettua ja melko iäkästä (Kuva 2.). Lahopuuta on niukasti, joskin alueen itäosassa sekä Metsonmäennysojan tuntumassa havaittiin useita eriasteisesti lahonneita mäntyjä maassa. Kuivalla ja kuivahkolla kankaalla pohjakerroksessa runsaimpina kasvavat seinäsammal, kynsisammalet, poronjäkälät ja torvijäkälät. Kanerva ja variksenmarja ovat kuivan kankaan kenttäkerroksen valtalajit. Kuivahkon kankaan laikuilla on runsaasti myös puolukkaa ja juolukkaa. Rinteen kosteimmilla kohdilla on mustikka- ja koivuvaltaisia tuoreen kankaan laikkuja.

Kuva 2. Kolmikantajärven eteläpuolisen rinteen kangasmetsää.

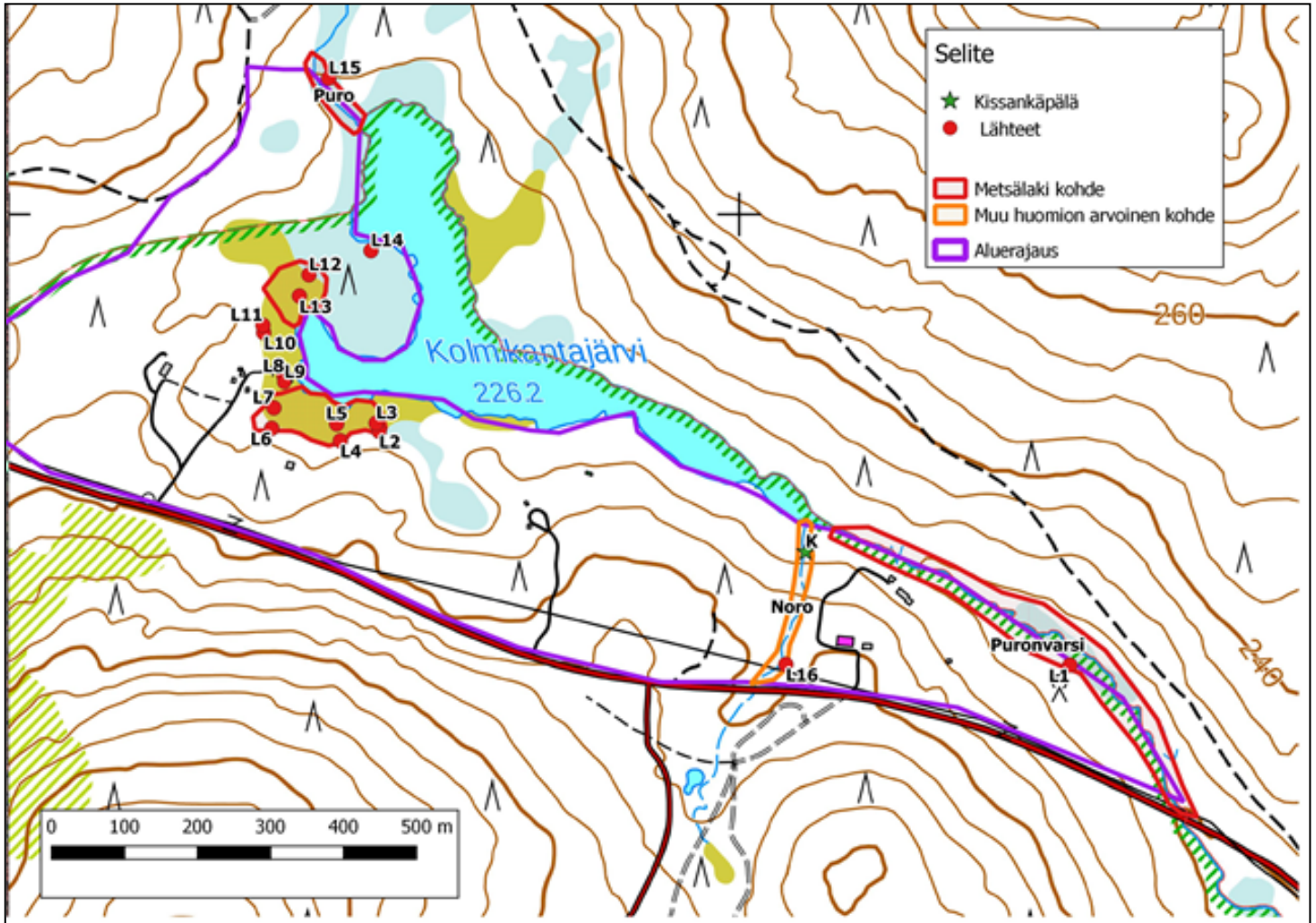
Kolmikantajärven etelärannan suokaistale on enimmäkseen niukkaravinteista (oligotrofista) rimpi- ja välipintaista nevaa ja nevarämettä (Kuva 3.). Metsän ja avoimen rantasuon välissä on karua rahkarämettä. Järven vesi on humuspitoista, eikä vedessä havaittu rannalta tarkastellessa raatteen ja sarojen lisäksi muuta kasvilisuutta.

Kuva 3. Järven ja kangasmetsärinteen välistä oligotrofista nevarämettä.

3.2 Huomioitavat kohteet

Vaikka Kolmikantajärven metsät ja rannan suo vaikuttavat enimmäkseen karulta, havaittiin maastokäynnillä useita vesi- ja metsälain mukaisia kohteita (Kuva 4). Alueelta löytyi maastokäynnillä kuusitoista lähdettä. Lähteet ja alueella havaitun ahokissankäpälän koordinaatit on esitetty liitteessä olevassa taulukossa. Metsälain 10 §:n kohteita ovat alueella olevat purot ja niiden lähiympäristöt sekä lähdesuo ja lettoräme. Alueella on myös muu huomioitava kohde noro, jossa luonnontilaisuus on siinä määrin heikentynyt, ettei se täytä enää metsälain 10 §:n kohteiden kriteerejä.

Kuva 4. Kartalla on punaisella ympärillä merkattu kaikki vesilain ja metsälain piiriin kuuluvat lähteet. Silmälläpidettävä kissankäpäli on merkattu vihreällä tähdellä. Metsälaki aluekohteet on rajattu punaisella ja oranssilla on merkattu muut huomion arvoinen kohteet.

Lähteet, lähdepurot ja tihkupinnat ovat vesilain 11 §:n ja metsälain 10 §:n kohteita. Osa Kolmikantajärven lähteistä on suurehkoja, lähes kasvittomia allikkolähteitä (Kuva 5), joita ovat lähteet numerolla 1, 2, 4, 5, 7, 8 ja 11. Allikkolähteistä laajin on lähde numero 9, joka sijaitsee pitkospuiden vierellä. Sen halkaisija on 4 metriä. Selvärajaisten allikkolähteiden lisäksi alueella on lähdepuroja. Tällaisia lähteitä ovat 3, 9, 12, 13, 14, 15 ja 16. Lähdepurot ovat kapeita, noin puolen metrin levyisiä juotteja, joiden vesi purkautuu kolmikantajärveä kohden. Alueella on myös meso-eutrofinen tihkupinta, jonka pohjavesivaikutus ilmenee vain sammallajistoa tarkastelemalla (lähde 6).

Kuva 5. Kuvan etualalla on allikkomainen lähde numero 9.

Alueen lähteet ja tihkupinnat ovat suurimmaksi osaksi meso-eutrofisia (Kuva 6). Niiden tyypilliseen sammal-lajistoon kuuluvat purolähdesammal, hetehiirensammal, lettohiirensammal, lettolehväsammal, lettotihku-sammal ja punasirppisammal. Mesotrofisissa lähteissä havaittiin lähinnä hetesirppisammalta ja rahkasam-malia allikoiden reunoilla.

Kuva 6. Meso-eutrofinen lähteikkö Kolmikantajärven etelärannalla. Lähteikön runsain laji on punainen hetehii-rensammal.

Osa Kolmikantajärven lähteistä erottuu selvästi ympäröivästä niukkaravinteisesta nevasta, mutta lähteiden 2, 3, 4, 5, 6 ja 7 ympärillä on laajalti letto- ja lähdekasvillisuutta. Tämä ravinteisemmän kasvillisuuden alue on metsälain 10 §:n kuuluvaa meso-eutrofista lähdesuota. Lähteiden 12 ja 13 ympärillä on myös lähteistä let-torämettä. Lettoräme on metsälain 10 §:n kohde sekä lisäksi se kuuluu Luontotyyppien uhanalaisuusluoki-tuksessa vaarantuneeksi luontotyyppi (VU).

Kolmikantajärvestä lähtevän Metsonmäennysojan varsi on reunavaikutteista lettorämettä (Kuva 7). Pienialaisesti on myös lettokorpisia laikkuja. Puronvarren lettoisuutta ilmentävät mm. kultasammal ja lettoväkäsammal. Kasvukausi oli kohteella vasta aluillaan maastokäynnin aikaan, mutta kenttäkerroksen lajiston runsasluokisuus oli selvästi havaittavissa. Tuppisara, äimäsara ja tupassara ovat puronvarren runsaimpia saroja. Heinistä kasvaa paljon pohjantuoksusimaketta, nuokkuhelnikkää, siniheinää ja niittymaarianheinää. Lettorämeille ja –korville tyypillisiä ruohoja kuten huopaohdaketta, pohjankarhunruohoa, mesiangervoa, kultapiiskua ja siniyökönlehteä kasvaa satunnaisesti. Kataja on pensaskerroksen valtalajina. Varpua on vähän.

Puron varsi, lettokorpi ja lettoräme ovat metsälain 10 §:n mukaisia erityisen arvokkaita luontokohteita. Lettokorvet ja -rämeet ovat luokiteltu viimeisimmän luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa Pohjois-Suomessa vaarantuneiksi (VU) luontotyypeiksi (Kontula & Raunio 2018).

Kuva 7. Metsonmäennysojan varren reunavaikutteista lettorämettä.

Metsonmäennysojan ja eteläpuolisen kangasmetsärinteen välissä on pienialaisia rimpilettolaikkuja. Pohjakerroksen valtalaji on lettolierosammal. Sen seurassa havaittiin kultasirppisammalta, aapasirppisammalta ja punasirppisammalta. Tällaisia pienialaisia lettoisia rimpitä on myös Kolmikantajärven etelä- ja länsirannalla olevien lähteiden läheisyydessä.

Huomattaviin kohteisiin lukeutuvat myös Kolmikantajärven luoteesta laskeva luonnontilainen puro. Huomattaviin kohteisiin lukeutuu myös Kolmikantajärven luoteesta laskeva luonnontilainen puro (Kuva 8). Puron varressa kasvaa mm. siniheinää, siniyökönlehteä, tupassaraa ja tuppisaraa sekä harvakseltaan kangaskorretta. Sammalista mainitsemisen arvoisia lajeja ovat kultasammal ja lettohiirensammal. Puronvarsi vaihtuu hyvin selvärajaisesti länsipuolella olevaan harvennettuun kuivaan kankaaseen. Itäpuolen puuston on luonnontilaista. Puro ympäristöineen kuuluu metsälain 10 §:n kohteisiin.

Kuva 8. Kolmikantajärveen laskeva puro.

Kolmikantajärveen eteläpuolelta laskee noro, joka virtaa paikoin piilopurona (Kuva 9). Noron luonnontilaisuus on alentunut, sillä siihen on rakennettu kolme siltarumpua ja puustoa on harvennettu. Noro on ainakin osittain pohjavesivaikutteinen, sillä kartoitusalueen eteläreunan tuntumasta löytyi maastokäynnillä lähdepinta. Noron molemmin puolin on muutamia metrejä leveä lettoinen kaistale. Puronvarressa havaittiin mm. huopaohdaketta, tuppisaraa, äimäsaraa, siniyökönlehteä, pohjankarhunruohoa, lettosirppisammalta sekä hieman lettoväkäsammalta.

Edellä mainitun noron reunalla kasvaa pieni, alle puolen neliömetrin kokoinen kasvusto silmälläpidettävää (NT) ahokissankäpälää. Noron ympäristö ei ole enää täysin luonnontilainen tai sen kaltainenkaan, joten kohde on arvioitu muuten tärkeäksi ympäristöksi lähdevaikutuksen ja kissankäpälän esiintymän takia.

Kuva 9. Kolmikantajärveen etelästä laskeva noro.

Maastokäynnillä havaittiin, että joidenkin lähteikköjen kasvillisuus on kärsinyt ihmistoiminnasta ja yhdessä lähteessä oli roskia. Lähde 6:n eteläpuolella, hieman ylempänä rinteessä pohjavesijuotin päältä on ajettu useita kertoja moottoriajoneuvolla (Kuva 10).

Kuva 10. Pohjavesijuotti, jonka päältä kulkee ajoura.

4 Ranta-asemakaavan muutoksen vaikutukset alueen luontoon

Vesilain 11 §:n mukaisten luonnontilaisten tai sen kaltaisten kohteiden luonnontilaisuuden vaarantaminen on kielletty. Vesilaki suojaa myös vesiympäristöjä, jotka ovat lain perustelutekstissä kuvailtu vesistön ja sen rantavyöhykkeen muodostamaksi kokonaisuudeksi (Tolonen, Leka & Yli-Heikkilä 2018).

Metsälain 3 luvun 10 pykälässä määritellään monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt, jotka ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita ja erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi. Metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä metsiä tulee hoitaa siten, että monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilyminen turvataan ja elinympäristöjen ominaispiirteet on säilytettävä. Varovaisten hoito- ja käyttötoimenpiteiden tekeminen on mahdollista, mutta toimenpiteissä on säilytettävä elinympäristölle erityinen vesitalous, puuston rakenne, vanhat ylispuut, kuolleet ja lahot puut sekä huomioitava kasvillisuus, maaston vaihtelevaisuus ja maaperä. Erityisen tärkeissä elinympäristöissä ei saa tehdä uudistushakkuuta, metsätietä, kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta vahingoittavaa maanpinnan käsittelyä, ojitusta, purojen ja norojen perkausta eikä käyttää kemiallisia torjunta-aineita. (Tolonen, Leka & Yli-Heikkilä 2018.)

Kolmikantajärven asemakaavoituksessa tulee ottaa huomioon vesilain ja metsälain mukaiset kohteet (lähteet, letot ja purot ja niiden lähiympäristöt) sekä muut huomion arvoiset kohteet. Lähteet säilyvät usein talvisinkin avoimina ja sulina, joten ne häiriintyvät herkästi kaikkina vuodenaikoina. Samalla tulee huolehtia siitä, että lähteisiin ei päädy roskia, polttoaineita tai muutakaan jätettä.

Kolmikantajärven etelärantaan ja lounaisosaan on rajattu alueet, joissa lähteisyys on erityisen runsasta, monimuotoista ja luonnontilaista. Lähteiden 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ja 9 sekä lähteiden 12 ja 13 ympärillä suo on muuta ympäristöä selvästi ravinteikkaampaa pohjaveden vaikutuksesta. Tällaiset lettoiset, lähteiset suot on metsälakikohteina perusteltua rauhoittaa rakentamiselta. Matkailijoiden kulku järven rantaan ja jäälle olisi hyvä ohjata sellaisiin kohtiin, joissa lähteitä ei ole välittömässä läheisyydessä ja maaperä ei ole niin kulumisherkää.

LÄHTEET

- Eurola, S., Huttunen, A. & Kukko-oja, K. 1995: Suokasvillisuusopas. Oulanka Reports 14. Oulanka Biological Station, University of Oulu. Oulu.
- Hotanen, J.-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2008: Metsätyypit – opas kasvu-
paikkojen luokitteluun. Metsäntutkimuslaitos. Metsäkustannus Oy. Helsinki.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen
kirja. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus. Suomen Ympäristö
5/2018. Verkkojulkaisu <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4819-4>
- Metsälaki 1093/1996
10 § Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt
- Paikkatietoikkuna. Maanmittauslaitoksen ylläpitämä internet-sivusto. Viitattu 13.8.2019.
<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/?lang=fi>
- Suomen lajitietokeskus 2019. Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämä internet-sivusto, 22.8.2019.
www.laji.fi
- Tolonen, J., Leka, J. & Yli-Heikkilä, K. 2018: Pienvesiopas. Pienvesien tunnistaminen ja pienvesiä uhkaavien
toimenpiteiden luvanvaraisuus. Valonia – Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-
asioiden palvelukeskus. Varsinais-Suomen liitto & Suomen ympäristökeskus.
- Valtioneuvoston päätös suojametsäalueista 844/1998. Viitattu 13.8.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980844>
- Vesilaki 587/2011
2 luku 11 § Eräiden vesiluontotyyppien suojelu

LIITTEET

Pistemäisten kohteiden lähteet ja ahokissankäpälän koordinaatit

Tunnus	Kohde	y_proj	x_proj	Luontokohteen arvo
L1	Meso-eutrofinen lähde	7598383	525453	VL, ML
L2	Meso-eutrofinen lähde	7598703	524507	VL, ML
L3	Meso-eutrofinen lähdepuro	7598714	524503	VL, ML
L4	Meso-eutrofinen lähde	7598690	524454	VL, ML
L5	Meso-eutrofinen lähde	7598713	524449	VL, ML
L6	Meso-eutrofinen tihkupinta	7598707	524360	VL, ML
L7	Mesotrofinen lähde	7598735	524363	VL, ML
L8	Mesotrofinen lähde	7598778	524377	VL, ML
L9	Mesotrofinen lähde	7590769	524379	VL, ML
L10	Mesotrofinen tihkupinta ja lähdepuro	7598838	524349	VL, ML
L11	Mesotrofinen lähde	7598848	524348	VL, ML
L12	Meso-eutrofinen lähde ja lähdepuro	7598917	524411	VL, ML
L13	Meso-eutrofinen lähde ja lähdepuro	7598888	524398	VL, ML
L14	Meso-eutrofinen lähde ja lähdepuro	7598950	524496	VL, ML
L15	Meso-eutrofinen tihkupinta ja lähdepuro	7599186	524438	VL, ML
K	Ahokissankäpälä	7598538	525091	NT
L16	Meso-eutrofinen tihkupinta ja lähdepuro	7598384	525064	VL, ML